

Л. Л. КІСТЕРСЬКИЙ,
професор, доктор економічних наук,
директор
Інституту міжнародного ділового співробітництва
(Київ)

ЕКОНОМІЧНА ЕТИКА ДЛЯ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ

Проаналізовані тактичні та стратегічні заходи для подолання сучасної системної кризи в Україні. До тактичних заходів віднесено реформування системи державного управління та боротьбу з корупцією, а до стратегічних – відновлення законності та морально-етичних норм в економіці. Запропоновані антикризові механізми з урахуванням загальнолюдських цінностей.

L. L. KISTERSKYI,
Professor, Doctor of Econ. Sci.,
Director
Institute of International Business Collaboration
(Kyiv)

ECONOMIC ETHICS FOR OVERCOMING THE CRISIS

Tactical and strategic measures to overcome the current systemic crisis in Ukraine are analyzed. The public administration reform and the fight against corruption are referred to tactical measures, whilst the restoration of law and ethical standards in the economy – to strategic ones. The anti-crisis mechanisms on the basis of universal values are proposed.

У процесі багатовікової еволюції суспільство досягло істотних результатів в освіті, науці та техніці. Люди стали освіченішими, раціональнішими, але ніяк не мудрішими. Цим і пояснюється наявність у суспільстві тих самих проблем, що й багато століть тому, тільки на вищому технологічному рівні. Сучасний досвід функціонування успішних економік говорить про їх тісний багаторічний зв'язок із загальнолюдськими моральними цінностями та панівною в країні релігією. Той же досвід показує, що зв'язок економіки і панівної моралі робить людей мудрішими, а суспільство – гуманнішим і стабільнішим.

Основні принципи формування системи управління державою досить детально викладено в християнській доктрині. Між владою та народом повинна існувати взаємоповага, а дотримання законів – приводити до формування економічних підойм держави через справедливу сплату податків.

Для подолання сучасної системної кризи в Україні необхідним є консолідоване застосування тактичних і стратегічних реформістських заходів. До невідкладних *тактичних заходів* слід віднести реформування системи держуправління та боротьбу з корупцією, а до *стратегічних* – відновлення законності та морально-етичних норм в економіці.

Реформування системи держуправління. В Україні протягом періоду незалежності постійно йдеться про необхідність реформування системи влади. Створюю-

Кістерський Леонід Леонідович (Kisters'kyi Leonid Leonidovych) – e-mail: iibd@i.kiev.ua.

ються комісії та даються доручення на найвищому рівні, що закликають владу в цілому та Кабінет Міністрів України, окремі міністерства та відомства зокрема реформувати себе самих. Реформи дійсно проводяться, але по суті нічого не змінюється.

В Україні проведення реформ доручається тим, хто самі “реформуються”. Це стосується сфер, які потребують реформ: економічні програми складаються значною мірою тими людьми, яким доведеться ці програми виконувати, а реформування системи державного управління доручається представникам цієї системи. Позитивних результатів, як показує практика нашої країни, так і не вдалося досягти, оскільки “самореформування” ніколи не приносило належного ефекту. При складанні планів реформ провідна роль має належати незалежним експертам, оскільки “сатана не може реформувати пекло”.

Боротьба з корупцією. У Біблії багаторазово наголошується на важливості професіоналізму в будь-якій справі: оскільки люди мають різні здібності, то і займатися треба тим, до чого вони є. В нашій країні “політичною доцільністю” часто виправдовується просування людей на найвищий рівень влади не тільки без відповідного дарування або освіти, але й без морально-етичних принципів. Подібних керівників тримають при владі квоти та політичні союзники, для яких високий пост у виконавчій владі – не складна робота і величезна відповідальність, а лише засіб задоволення політичних амбіцій та доступу до видаткової частини бюджету.

У Біблії особливо виділено деякі види привілеїв, присвоєння яких за гроші є згубним для держави. Йдеться про корумпованих посадових осіб, які за хабар привласнюють матеріальні блага, почесні звання, наукові ступені, видають державні нагороди. Подібні види корупційних обгородок, імовірно, мають місце в будь-якій державі, але в Україні вони досягли особливих масштабів, без подолання яких вихід з кризи є неможливим.

Відновлення законності. Для процвітання держави недостатньо прийняти і просто опублікувати закони. Їх необхідно популяризувати з покоління в покоління, щоб не переривалися їх знання і виконання. Таким чином, закони, їх суть та виконання повинні простою мовою і на різних рівнях пояснюватися державою. Згідно з Біблією, це потрібно робити регулярно та цілеспрямовано, для різних вікових, освітніх і соціальних груп. Зазначимо, що важливим для верховенства права в державі є суворе дотримання закону і норм моралі керівниками, особливо першими особами країни. У дотриманні законів Біблія не допускає компромісів і практично в багатьох розділах застерігає від їх порушення.

І тут доцільно провести паралель між становищем із законністю в Україні та її євроінтеграційними перспективами. Не гучні заяви про бажання бути у складі демократичного співтовариства, а тільки багаторічна цілеспрямована робота, орієнтована на досягнення відповідності норм моралі і законів, може відкрити перед нами двері в об’єднання найрозвинутіших в усіх відношеннях країн.

Морально-етичні норми в економіці. Християнська мораль містить безліч положень щодо прямого зв’язку між керованістю економіки та неухильним проходженням закону, між беззаконням і зростанням чиновницького апарату, між беззаконням і круговою порукою у вищих ешелонах влади. Дійсно, в Україні апарат чиновників є непомірно роздутим, але ще більше занепокоєння викликає його невисокий якісний склад і особливо – відсутність моралі у багатьох представників чиновництва на найвищому рівні. Цікаво зазначити, що Біблія, реально оцінюючи людську суть,

таким чином допускає деяке збагачення людини на вищих посадах, однак застерігає від надмірних зловживань.

Нинішня світова економічна криза показала, що розрив матеріальної сфери з моральними законами і постулатами може бути дуже глибокою. Проте сучасна криза є глобальною не тільки в географічному сенсі, але й у змістовому і системному відношенні, вона є не тільки і не стільки власне економічною, скільки економіко-духовною. Ситуація ускладнюється ще й тим, що конструкція та застосування економічних механізмів підпорядковані, насамперед, своєкорисливим інтересам переважної меншості. Таким чином, потрібні не тільки нові економічні механізми для подолання сучасної кризи, але й нові підходи з урахуванням духовних, моральних та інших загальнолюдських цінностей.

Отже, реальні євроінтеграційні реформи повинні змінити внутрішні основи розвитку держави, створити умови для роботи економіки на благо всього суспільства, рівність перед законом для всіх без винятку. Прийняття законів та проведення прогресивних реформ має супроводжуватися роз'ясненням їх суті зрозумілою мовою і на різних рівнях. Видатний економіст сучасності, Нобелівський лауреат П. Кругман ось вже більше 10 років веде регулярну колонку в "The New York Times", роз'яснюючи доступною мовою складні питання економічного та політичного характеру широкому колу читачів у всьому світі. Українські вчені повинні наслідувати цей приклад, активно виступати в наукових періодичних виданнях та ЗМІ, у тому числі зарубіжних, для популяризації передових ідей розвитку демократії та проведення євроінтеграційних реформ у країні.
